

SINIRLARIN ÖTESİNDE, ARAYIŞ PEŞİNDE

Sahnede uluslararası ve disiplinlerarası, çağdaş bir dil yaratmanın peşinde olan, Belçika'da Türk olmanın tanımını değiştiren Mesut Arslan'la bir söyleşi...

AYŞE DRAZ

İzmir 9 Eylül Üniversitesi Tiyatro Bölümü'nde başlayan macerasını daha sonra Belçika'da devam ettirmiş Mesut Arslan, Belçika'da gözlemlediği sanata disiplinlerarası yaklaşım sanatsal bakışını şekillendirmiş zamanla. Son 10 yıldır görsel sanatçı ve heykeltıraş Meryem Bayram ve koreograf Eric Raeves ile birlikte kurduğu Theater Onderhetvel'de yönetmen olarak ürettiği işlerle, sahne üzerinde yeni ve çağdaş bir dil yaratmanın peşinde. Bir yönetmen olarak hem Türk hem de Belçikalı oyuncularla birlikte sahnelediği işleri, geçmiş yıllarda İstanbul Tiyatro Festivali kapsamında sahnelendi ve de İstanbullu seyircinin büyük beğenisini topladı. Kuruçusu olduğu 0090 Festivali ile Türkiye'de sahne sanatları alanında çağdaş işler üreten sanatçılarla Belçika'daki sanatçılar ve Belçikalı seyirci arasında çok geçişli bir köprü kurmayı başardı. Bugün 0090 Avrupa'dan birçok başka ülkenin de dahil olduğu ortak projelere imza atıyor. Önümüzdeki yıl İstanbul Tiyatro Festivali'nde sahnelenmesi planlanan son projesi, Orhan Pamuk'un "Gizli Yüz" senaryosunun bir sahne uyarlaması. Şu sıralar ise Londra/Rotterdam/İstanbul'dan çağdaş işlerin yer aldığı, İstanbul seyircisinin önümüzdeki yıllarda da devam etmesini dilediği bir

festival, EMWAP Festivali ile İstanbul'da.

Belçika'ya ilk gidiş hikayen nedir?

Bu soru beni öncelere, çok öncelere götürdü; tarihte dinazorlardan hemen sonrasına. 93' yılının son günleri; Sultan Air'in en arka bölümünde bir koltuğun iki kişiye satılmasından dolayı, 21 yaşında 9 Eylül Tiyatro bölümünden adeta kovulan ve ilk kez bindiği uçakta dört saat ayakta gelmek zorunda kalan Mesut'un ilk hatırladığı imge gri; gri bulutlar, gri binalar, gri insanlar. Kendimi arayışım 2000 yılına kadar sürdü. "Neden geldin?" derseni; belki aşktan, belki bir yoksunluktan dolayı. Marguerite Duras'ın lafı aklıma geldi şimdi: "Nasıl bir yoksunluk bu yaşamak..." **0090 Festivali'ne kadar Belçika'da neler yaptın?**

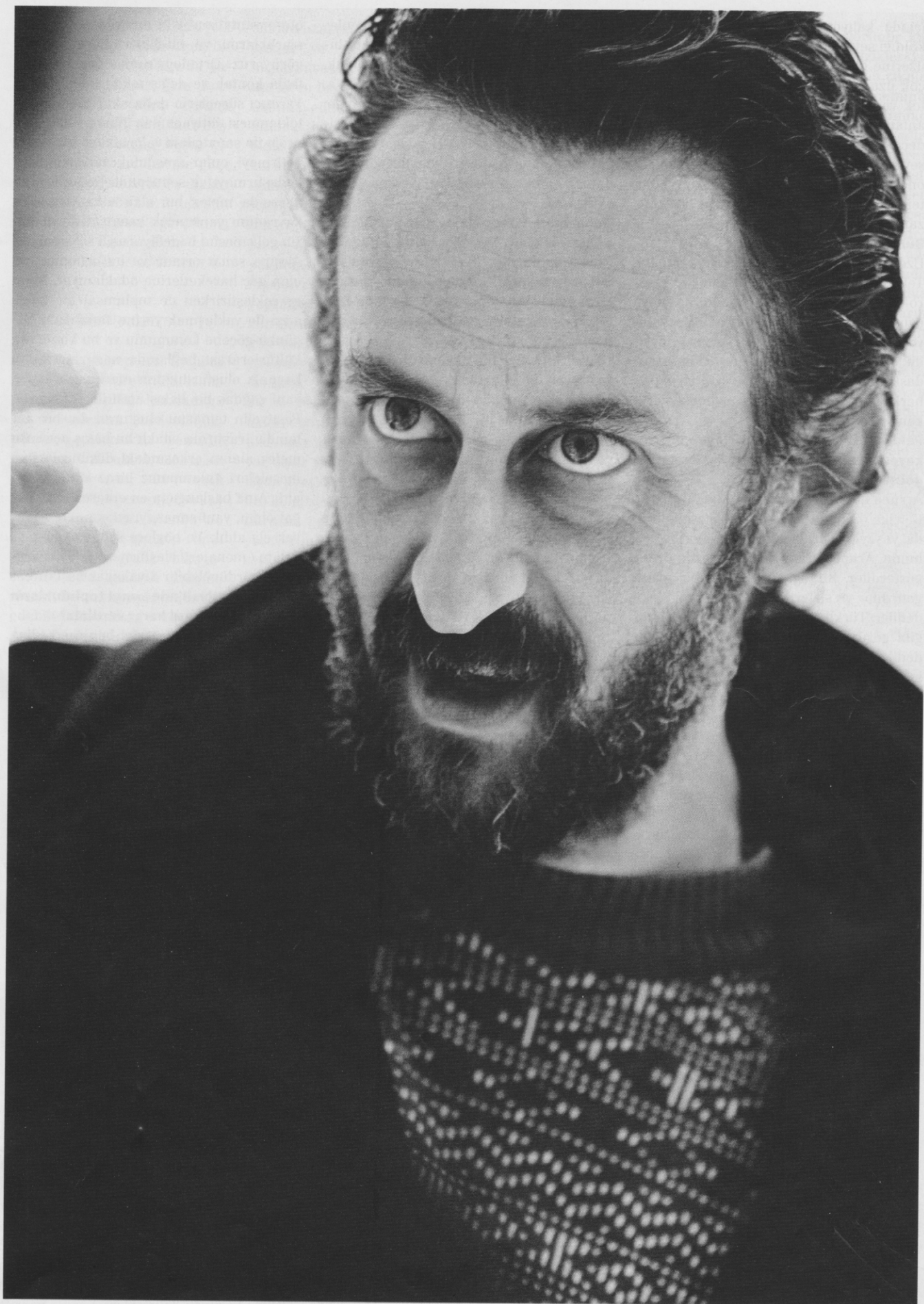
Türkiyeli insanların arasında hiç tiyatro yapan yoktu. Şu anda Belçika'da 250 bin Türkiyeli yaşıyor. '98-'99 yıllarında Belçika'da küçük gruplarda tiyatroyla uğraşıyordum. Çok küçük sahneleri olan amatör ve profesyonel gruplarla tiyatroya devam ettim. Tiyatroya kısa bir dönem ara vermiştim. '99 yılından bu yana Belçika'da tiyatro yapıyorum, önderliğimde kurulan Theater Onderhetvel 2004 yılından beri yaşıyor. Fakat biz Theater Onderhetvel'i üç farklı bakış açısıyla kurduk. Rejisör

olarak ben, görsel sanatçı ve heykeltıraş Meryem Bayram ve koreograf Eric Raeves. Eric çok uzun yıllar Jan Fabre ile çalışmış bir dansçı ve koreograf. Seçtiği dil ve üslup ile kendinden bir akım olarak söz ettirmiş bir tiyatro ekibi olduk. Türkiye'de benim bildiğim bu tarz; bedenle, üslupla, şunla bunla yeni bir akım oluşturmuş bir ekip yok. En büyük problemlerden birisi de bu zaten. İstanbul'da tiyatrocuyu görsele bakmıyor, bakamıyor, birbirlerine baktırmıyorlar.

Aradığın bu görsel dili biraz açabilir misin?

Uzunca bir süredir artık dünyada oyunculuk ve tiyatro sadece karakter çıkartmak anlamına gelmiyor. Bunun oluşabilmesi için oyuncunun, yönetmenin, yani o işin içerisinde olan herkesin bir kere o dili algılaması gerekiyor. Çok basit söylüyorum; o tür tiyatrolara, o tür danslara ilgi duyulması gerek. Bir kere görsel sanata, sergilere gitmesi gerekiyor. SALT'tan tutun da birçok alternatif yer var. Şimdi oyuncu / yönetmen buralara gidiyor mu?

Dansa ilgisi olmalı bence oyuncunun. Bir koreografla birlikte çalışmayı istemesi, workshop'lara katılma arzusu duyması... İstanbul Festivali'ne yurtdışından gelen yabancı oyuncuları izlerken hayretler

içinde kalıyor oyuncu. Hayretler içinde kaldığı şeyi kendisi yapabilecekken bunun üzerine gidemiyor. Dediğim gibi; çok ama çok uzun bir zamandır dünyada oyunculuk ve tiyatroya sadece karakter çıkartmak anlamına gelmiyor. Bir karakter artık sadece metin ile yaratılmıyor. En son çıkan şey metindir. O metnin oradan çıkmadan önce kalple, akılla teması vardır, kolla teması vardır... Bu temastan geçiyordur zaten.

Buradaki esas mesele nedir?

Üzerine kitapların yazıldığı bir konu bu. Teksti bırakalım da vücudumuzla tiyatroya yapalım demiyorum. Ahkam kesmeye çalışmıyorum. Bende bu ülkede iş yapıyorum; aynı derdleri görüyorum. Söylediklerim kendime de bir eleştiridir, arkadaşlarıma da; çünkü bunlar tiyatroya yapan herkesle konuşulması, tartışılması gereken şeyler.

Peki, 0090 Festivali'nin ortaya çıkış hikayesi nedir ve zamanla bu festival nasıl gelişti?

Avrupa'da entegrasyon uygulamaları var. Belçika da bunu yapma düşüncesi ile orada yaşayan Türkiyelilere bir öneride bulundu. Arapların bir festivali vardı, örnek gösterdiler. Birkaç Türkiyeli'yi bir araya getirdiler ve sizlerin de bir festivali olsun dediler. Türklerin de biraz entegre olmuş gibi görünmesini istediler. O zaman öyle dediler ama niyetlerinin de o zaman çok sığ olduğunu ben sonradan fark ettim. Belçika sanat açısından çok özel bir ülke, özellikle Flaman bölgesi. Çok özel sanatçıların işlerini ürettiği bir ülke. Jan Fabre, Meg Stuart, Anne Teresa de Keersmaeker, C de la B, Alain Platel, Wim Vandekeybus, Guy Cassiers, Ivo Dimcey, Pieter Ampe ve benzerleri. Bunlar dünyayı etkileyen festivalerimize gelmeleri için bütün paralarımızı verdiğimiz sanatçılar. Jan Fabre denildiğinde dünyanın her yerinde şöyle bir dururlar.

Küçük bir ülkeden böyle kocaman işler ve bu işleri yapan büyük sanatçılar çıkıyor. Yeniliklerin olduğu bir yapı var orada. Ve bu çarkın içerisinde kendinize yer bulmanız çok zor. Fakat şimdilerde entegrasyon adı altında bir yabancı teması üretmeye başladılar. Türkler, Araplar bunları yabancı görüyor ve entegre etmeye çalışıyorlar. Bize de böyle bir yol açmak istediler. Fakat bize geldiklerinde, 0090 için şöyle dedik: Bizde de çağdaş sanat var, Taldans gerçeği vardı o zamanlar, 0090'ın ilk yıllarında. Sonra Aydın Teker gerçeği vardı, Garajistanbul gerçeği, iDANS gerçeği, Ayşe Orhan gerçekleri; Ahmet Öğüt, Cevdet Erek, Emre Hüner, Ha Za Vu Zu gerçekleri.. Genç yetenekler, genç rüyalar! Fakat Belçika'ya gelen işler hala mehterdi, pop müzikti; bizi Tarkan ile tanıyorlardı. Halen de öyle mesela. Böyle bir hava vardı ve biz o havayı yıkmak için 0090'ı

başlattık ve en son sekizincisini düzenledik. Ve 2013 yılında festival formatını bırakıp WorkSpace- Prodüksiyon evi olduk. Artık Avrupa'da Berlin'den Rotterdam'a, oradan Brüksel'e, Essen'den Leuven'e, Antwerp'ten İstanbul'a ortak prodüksiyonlar yapıyoruz. 0090 Türkiye'deki çağdaş sanatı destekleyen çok disiplinli bir damar olarak yerleşti Türkiye sanat literatürüne.

Daha önce İstanbul Tiyatro Festivali'nde de yer alan "Ve Veya Ya da", "Oda ve Adam" ve en son "İhanet" oyunlarını yönettin. "İhanet" oyununu hem burada hem Belçika'da sahneledin. Türk ve Belçikalı oyuncularla çalışmak arasında deneyimlediğin farklar var mı?

Olmaz mı? Belçika'daki oyuncuda daha linear bir entelektüel yaklaşım var. Türkiye'deki oyuncuda ise daha pratik entelektüel yaklaşım. Belçika'daki oyuncu daha araştırmacı, daha sorgulamacı, daha çok zaman istiyor, yönlü düşünüyör. Türkiye'deki oyuncu pratik zekası sayesinde aslında çok yetenekli, çok hareketli, yani aslında daha yakalanmaz olabilir ama biraz tembel. Karakteri sadece yüz sanatı olarak algılıyor, Albenisi sayesinde iki yüzül kadar tiyatroya tarihinde adından söz edilsin istiyor; sadece hikaye peşinde neredeyse, görsellik ve dans onun için neredeyse külfet! Ama iyi bir görsel algı ve mekan, beden ve zaman ilişkisi bir tiyatroya insanına çok şey katabilir. Hiç farkındalık yok. Yönetmen sanki sanatçı değil de sadece metni seçen bir başbakan. Ve benim için yeni oyuncularla çalışmak, aslında yeni bir oyun yapmak demek. Böyle çalışıyorum. Sadece ben değil herkes için geçerli bu. Ekip yeniye oyunun metin aynı olsa da oyun başka çıkar, çıkması gerekir. Ben şuna inanmıyorum, mesela bir oyuncu değişiyor ama aslında oyunda hiçbir şey değişmiyor. Değişmezse problem vardır bence.

Tiyatroda hem organizasyon yapıyor hem oyun yönetiyorsun; hangi kimliğin daha ön planda?

İkisi de değil. Önce bir insanım ben; rüyalarım, sevdiklerim dünyam hepsinden önce gidiyor! Ama şu var ki 0090 ve tiyatroya ile ben 10 yıldır aynı yatağı paylaşıyoruz. O yüzden bazen birisinden oluyor çocuk bazen diğerinden.

EMWAP Festivali nasıl şekillendi? Önümüzdeki senelerde de devam etmesi planlanıyor mu?

Londra, Rotterdam, Antwerp ve İstanbul arasında başlatılan ve 0090 Platformu'nun liderliğinde sürdürülen uzun soluklu bir projenin sonucu. EMWAP sanatsal bir alan. Aslında Ortadoğu; kültürel, politik ve ekonomik yapılanmalar olarak stereotipleştirilen alanların arasında var olan başka bir alan. Birçok iyi niyetin 'oryantalizm', 'kendini oryantalize etmek' /

oto-oryantalizm' gibi duvarlara çarpınca, ağırlıklarını ve niteliklerini kaybettiğini görüyoruz. Ortadoğu'nun alanı ise daha fazla kontak ve değiş tokuş talep ediyor. Yaratıcı süreçlerin daha aktif olarak desteklenmesi ihtiyacından ilham alıyor. Bu proje ile sanatçıları ve ortakları bir araya getirmeyi, onlar arasındaki tamışıklığı kolaylaştırmayı ve sonucunda Doğu ile Batı arasında melez bir alan olan Ortadoğu kavramını yansıtacak sanatsal diyalogların gelişmesini hedefliyoruz. Proje, çağdaş Avrupa sanat ortamı ve bu ortamda var olan göç hareketlerine odaklanıyor. Bunu gerçekleştirirken de toplumsal bir bakış açısı ile yaklaşmak yerine sanatçının bugünkü göçebe konumunu ve bu konumun kültürlerarası bağlamda nasıl bir ilham kaynağı oluşturduğunu merkezine alıyor, yani çağdaş bir bakış açısı ile yaklaşıyor. Festivalin temasını oluşturan da, bir anlamda araştırma odaklı bu bakış açısı. Bu melez alanın arkasındaki düşünceleri ve meseleleri anlatmamız biraz zamanımızı aldı. Ama başlangıçta en enteresan ve doğal olanı, yani sanatçıyı çıkış noktası olarak ele aldık. Ve böylece sanat / sanatçı / ortam / menajer / eleştirilen / izleyici arasında sürdürülebilir diyaloglar başlattık.

EMWAP Festivali'nde hangi toplulukların yer alacağına nasıl karar verdiniz?

Öncelikle hiçbir gösteriyi ben seçmedim. Ben sadece fikir önerdim ve gerisini ortaklarımızla birlikte getirdik. Festival 0090 Belçika'da kuruldu ama 10 yılı aşkın bir süredir Hollanda'dan Productiehuis Rotterdam, İngiltere'den Arcola Tiyatrosu ve İstanbul'dan Talimhane Tiyatrosu ile çalışıyoruz. Bunların hepsi, bakış açısına göre, uluslararası yapılanmalar olarak değerlendirilebilir.

Bize seni bekleyen yeni projelerini anlatırsanız?

İlk kez bir Orhan Pamuk metnini sahneye taşımamın heyecanı var. Belçika'ya geldiğim yıllarda Pamuk, Ömer Kavur için "Gizli Yüz" metnini yazmıştı; Zuhall Olcay, Fikret Kuşkan ve Rutkay Aziz'i hatırlarsınız o filmde. Bu metin ile Samuel Beckett'in "Godot'yu Beklerken" metninin çok ortak yanı var. Ortak yanlarından çok ortaklıkların keşiftiği düşünceler üzerinde duruyorum. Aslında, zamanın her iki metinde de lineer bir zaman diliminde olmadığı ve Vilem Flusser'in analizlerinde olduğu gibi zamanın bir daire gibi insanı çemberleyen bir rüyanın ortasından bakıyorum iki metne de. Bir 'ağaç' şahitlik yapıyor iki yazara da. Son zamanlarda Orhan Pamuk'un metnini tam kullanmaya daha niyetliyim. "Gizli Yüz" de sürekli devrimde olan bir bekleyiş ve "Godot'yu Beklerken" de durmuş bir devrim. Oyun Belçika'da Ekim 2015'te prömiyer yapacak. Umarım İstanbullular bu oyunu 2016'da İstanbul Tiyatro Festivali'nde izlerler.